

İDARE MERKEZİ
ANKARA, İstanbul Caddesi
Maarif Eminliği yanında

İSTANBUL BÜROSU
İstanbul, Ankara Caddesi
No — 87

HAYAT

Fiatı her yerde 15 kuruş
seneliği, posta ile 7,5 Türk Lirası
(Ecnebi Memleketlere 7,5 Dollar)

Abona ve ilan için İstanbul
bürosuna muracaat edilir
Yazı işlerinin mercii Ankara
merkezidir

Hayata, daima hayata.. Dünyaya daha çok hayat katalım!

— NIETZSCHE—

Cilt: V

Ankara, 28 Mart, 1929

Sayı: 122

Tenkit

“Şuurun Bilâ vasıta Mutaları Hakkında,,

Müellifi :

Henri Begson

Callege de France Müderrislerinden

Mütercimi

Halil Nimetullah

İstanbul Darülfünunu Müderrislerinden

Kütüphanemizin bir eser kazanacağı ümidile intizar ettiğim bu tercüme, öyle zannediyorum ki muhterem mütercimini de pek memnun etmiş olmayacaktır. Çünkü bu gibi ölmez eserler ancak ölmez bir dil ve canlı bir üslup ister.

Zira eser bir taraftan çok dolgun ve bir çok cihetlerden de tercümesi pek zordur. Yalnız arzu ederdim ki muhterem meslektaşım: «ya hep, ya hiç» dusturunu bu eser kakkında tatbik etsinler.

Bundan böyle Devletin yeni türk harflerile tabedeceği tercümelerde son derecede sık eleyüp sık dokumasını hepimiz şiddet ve kat'iyetle arzu etmeliyiz. Bunun için de en kestirme ölçü, tercüme edilmiş eserin, anlaşılabilir yazıl-

mış türkçe bir eserden asla seçilmeyecek gibi olmasıdır. Bunun haricindeki bütün müsamahaların vakit ve servet kaybedüp hiç bir şey kazanmamak olduğunu unutmamalıyız. Nimet B. E. nin tabir ve tercümelerde titiz olduğunu hepimiz biliriz. Gönül isterdi ki bu eserlerde aynı titizlik hâkim olsun.

Yeni kütüphanemiz için bilimesi elzem olan bu hakikatı herkesten evvel kendime telkin ettikten sonra eserin ruh ve manasına geçiyorum:

Bergson'un felsefe için «hads» namile kendine göre anlaşılmış yeni bir usul ibdia ettiği malûmdur. Feylosof yeni usulünün ilk tatbikini bu eserde gösterdiği gibi felsefesinin istikametini de burada

tayin eder. Bunun için ona çok manalı bir başlık koymuştur: „*Şuurun doğrudan doğruya vermeleri hakkında bir kalem tecrübesi*”.

Buradaki «verme» tabiri «yapma» tabirinin zıddını ifade için konulmuştur. Çünkü feylesof bu eserinde şu ve ya bu bakıma göre tahlil ile yapılmış ve hepsi bir türlü ve hatta birbirlerinden aykırı şuurlar yerine *doğrudan doğruya kavranmış* şuur, yani mevcudatı bize ve bizi kendimize bildirdiğini zannettiğimiz bir âlemi olduğu gibi görmek istiyor. Her feylesof gibi Bergson'da şuurdan başlamak ve onunla yüz yüze gelmek arzusundadır. Çünkü bu cihet temin edildiği takdirde meseleler arasında metafizik ile ruhiyatta

millet yeni bir medenî âlemin içine girerken münderis bir estetiki ihya edemeyiz. Bir millete avrupalı, garplı demek için o milletin bütün müesselerinin ve bütün zihniyetinin, Avrupadaki emsaline benzemesi şarttır. Köhne Acem estetikiyle modern şiir yapmamıza imkân yoktur; genç ve şüphesiz hepsi müstait olan şairlerimizden biz garpta emsaline nihayet olmiyan şiir abideleri gibi abideler isteriz. Edebiyatı cedide devrinde Fikret'in, sırf zevkiselimiyele tutup

attığı beyitcilik zihniyeti, on beş sene var ki hakikatten, güzel beytler yapan bir şair tarafından yeni nesle telkin edilmişti; o şair gazel edebiyatının zevkına varmış bir san'atkâr olduğu için böyle düşünmekte mazurdu; nitekim zevkının mükemmeliyeti düşünülecek olursa, pek güzel manzumelerine rağmen bize, ümit edilen şiir abidesinin verememesine sebep olarak, bu zihniyette oluşu hatıra gelir.

Son söz olarak gene o

Avrupalı estetikçinin dediğini yazıyorum :

Bir eserde cüzülden bir veya birkaçının verdiği zevk, bütünün vereceği zevka tefevvuk etmemelidir ki eser kıymetinden kaybetmemiş olsun.

Demiyorum ki güzel beyitlerimiz olmasın, diyorum ki mesaimizi, enerjimizi güzel beyit edebiyatına tahsis etmiyelim.

ALİ CANİP

müşterek olan «irade» hakkındaki bütün tenakuz ve ayrılıkların ortadan kalkmaları muhtemeldir. Yalnız buradaki «doğrudan doğruya» tabiri «kendiliğinden», «birdenbire», «cehtsiz» manalarına değildir. Nitekim Höftding'e olan bir mektubunda: «oradaki doğrudan doğruya tabiri, idraki kolay olanlar demek olmaktan uzaktır» diyor. Eserin başlığındaki «bir kalem tecrübesi» - Nimet B. bunu her nedense hazfetmiştir - tabiri bilhassa bu işin güçlüğüne işaret için konulmuştur.

Eserer baştan başa hürriyet mesalesine hasredilmiştir. Üç fasıl ve bir netice üzerine yapılmış olan kitabın birinci ve ikinci fasılları giriş mahiyetindedir. Burada «şiddet» ve «müddet - sayrure» mefhumları tenkit edildikten sonra hürriyet meselesinin alabileceği şekil gösterilmiştir.

Eserin kendine mahsus ıstılah ve muhakemelerle telhisi «Bergson» atlı eserimde yapıldığı için onun burada da tekrarına lüzum yoktur. «Hayat» gibi geniş bir okuyucu kütlesine hitap eden bir mecmuada eserin ruh ve mânasına dil vermek lâzımdır.

Eserer baştan başa şuur yahut ruh hayatının fizik ve cemiyet hayatından farklı hususiyetlerde bir âlem olduğunu göstermeye çalışır. Bu âlem madde ve cemiyet içinde yaşamakla beraber bunlara tamami münkalip olmamıştır. Bununla beraber onlara intikal edebilmek için her birisinin tabiatlarını benimsemeye mecbur olmuştur. İlmimiz, itiyat ve âdetlerimiz bu intibakın şahitleridir. Yalnız bütün şuurumuz bunlardan ibaret olmadığı gibi *asıl kendimiz* de bu kadar değiliz. Madde ve ce-

miyete intibak eden kısım ruhumuzun kabuğunu teşkil eder. Asıl ana ruhumuz bu kabuğun altında kaynaşan âlemdir. Hakikî benliğimiz, samimilik ve yaratıcılığı-mız buradadır. Burada maziden gelüp istikbale giden mütemadi bir oluş vardır. Hem de bu oluş ne bir toplanma, ne bir birikme, ne de mozaik tarzında bir nakış olmayup karşılıklı ve daimî bir kaynaşma, daimî bir başkalaşmadır. Bnnun içindir ki ruhun ne madde, ne de cemiyetin tesirlerine müsavi olmayan ve bilâkis bunları aşan bir varlığı vardır. Zaten hepimizin öteden beri hiesettiğimiz de budur. İnsanların bunca asırdır hürriyetlerini duymaları bir vehim olmayup madde ve cemiyeti aşan hür tekevvünlerini kendilerinde duymalarıdır. Ruhumuz *baştan başa* madde ve cemiyetten yapılmadığı gibi cemiyet ve madde *bütün* ruhumuz yoktur. Bunun içindir ki ruh tamami ne madde, ne de cemiyetle ölçülecek gibi değildir. Bununla beraber ruh, madde ve cemiyetten daima müteessir olur ve hatta bunlara intibak için makinalaşabilir... Fakat bu hareketile esnekliğini ve hürriyetini tüketmiş olmaz. Çünkü ruhun hususiliği *içlendikçe içlenen* ve gittikçe başkalaşmakla akup giden bir keyfiyet, yahut *mana* oluşudur. Bu oluşta madde ve cemiyetin zaruretlerine bir pay verilmekle

beraber zaruret ve muayeniyetin mutlak hudutlarında da kalınmaz. Bunun içindir ki her daim hür yaşanılmadığı gibi her daim de esir olunmaz. Hüreyetimizin mutlak olmaması madde ve cemiyetin zaruretlerindendir. Ruh bunlarla mukayyet oldukça hürriyet ile zaruret arasında sallanmağa mecburdur. Bir taraftan *nizam* bir taraftanda *terraki* istememiz bu sebeptendir. Ruhun kabuğu nizam ve muayyeniyet ile örülebilir, fakat içi de bunlara ramolmaz. Ruhun habuğu ile içi arasındaki en bariz tezahürler yalancılık, riyakârlık V. S. den başlayarak felsefî ve hatta ilmî akidelerle hareketlerimiz arasında daima görülen tenakuzlarda biter. Ancak bütün ruh, yani *seciyemizle* hareket ettiğimiz zaman en çok hür olabiliyoruz. Binaenaleyh hürriyetimiz samimiyetimizle mütenasiptir. Daha çok hürriyet isteyenlerin samimiliği sevmek ve yaşamaktan daha tesirli bir çareleri yoktur. Büyük adamların büyüklük ve hürriyetleri de buradan gelir.

Bergson'un anladığı bu hürriyetin gayesi *lacaba* nedir diye sorulacak olursa: *gittikçe hür, gittikçe samimî olmağa doğru giden yaratıcı bir oluştur.* denebilir.

MUSTAFA ŞEKİP

ODALARIM

*Camekânlı odanın kızıl perdeleri var,
Kızıl, o ateş rengi kapanan gözlere sor!
Perdeler, bilezikler üstünde ilerliyor,
Gerisinde akşamlar, kıvılcımlar, yangınlar.*

*Mazgallı taş odanın siyah perdeleri var,
Siyah, otsuz dağların yüreği kadar siyah.
Bir tokmak sedasıdır orda akşamlar sabah,
Dövülür mahzenlerde büyük, tahta havanlar.*

*Sarmaşıklı odanın yeşil perdeleri var,
Yeşil, doğan göz gibi baharın ortasında.
Öyle hisli bir duman yüzerki havasında,
Biraz evel o yerden bir kadın çıkmış kadar...*

NECİP FAZIL